

Försvar i tillväxt

Så möter vi en föränderlig hotbild i dag och i morgon

Tal av överbefälhavaren, general Micael Bydén, vid Kungl Krigsvetenskapsakademiens högtidssammankomst den 12 november 2020

VI LEVER I en tid då försvaret av Sverige åter blivit en högaktuell fråga. Det sker mot bakgrund av en omvärldsutveckling som är stundtals både snabb och oförutsägbart.

Några nedslag från de senaste månaderna: omfattande folkliga protester och eskalerande våld från regimen i Belarus, förgiftningen av den ryske oppositionspolitikern Navalnyj, militärt maktövertagande i Mali där vi har personal både i Bamako och i Gao, ökade spänningar mellan Turkiet och Grekland i östra Medelhavet och en upptrappad konflikt mellan Armenien och Azerbajdzjan. Därtill har vi följt processen inför presidentvalet i USA och förhandlingarna om Storbritanniens framtida relation med EU. Listan kunde göras ännu längre.

Samtidigt har vi en pågående pandemi som har blottlagt sårbarheter och synliggjort komplexa beroenden i samhället som spänner över nationell, regional och global nivå. Dessa beroenden kan utnyttjas av en motståndare som verkar i gränslandet mellan krig och fred. Vi har också sett desinformation från olika aktörer i samband med krisen med syfte att slå split mellan länder och inom samhällen.

Det är ännu för tidigt att säga vad de långsiktiga konsekvenserna blir av covid-19-pandemin. Vi kan däremot redan nu konstatera att den förstärkt redan existerande trender i den globala utvecklingen.

Den regelbaserade världsordningen med rötter i arrangemangen efter andra världskriget är satt under stark press. Tendensen är en tillbakagång för demokrati, rättsstatlighet och multilateralt samarbete. I stället ser vi en värld som alltmer präglas av stormaktsrivalitet och bristande respekt för gemensamma normer och regelverk.

Den politiska, militära och inte minst ekonomiska konkurrensen mellan stormakterna hårdnar. Den här konkurrensen utspelas globalt, även i Sveriges närområde, och inom allt fler sektorer. Militära maktmedel är fortsatt centrala, liksom cyber och information. Men vi ser att även handel, investeringar och tillgång till teknologi kopplas allt tydligare till säkerhetspolitiska intressen.

Nya globala maktförhållanden växer fram, inte minst genom Kinas ökade politiska och ekonomiska makt. Kina visar också ett ökat säkerhetspolitiskt intresse för Arktis, och dess agerande påverkar därigenom även Sveriges närområde.

Hur relationen mellan Kina och USA utvecklas utgör den enskilt viktigaste faktorn för den globala geopolitiska, och geoeconomiska utvecklingen under överskådlig tid. I den globala stormaktskonkurrensen riskerar små och medelstora europeiska länder som Sverige att i högre grad utsättas för kraftfulla påtryckningar.

I vårt närområde har det säkerhetspolitiska läget försämrats över tid till följd av Rysslands agerande. Den ryska militära förmågan har ökat och närvaron längs Rysslands västgräns och i Arktis har förstärkts. Vi har även sett en ökad beredvillighet från rysk sida att använda militära medel och andra antagonistiska maktmedel för att uppnå politiska mål.

Icke-linjär krigföring är i dag en del av den säkerhetspolitiska verkligheten. Målet är inte alltid att besegra motståndaren eller erövra territorier. Det kan i stället handla om att försvara och fördröja centralt beslutsfattande, minska allmänhetens förtroende för myndigheter och medier liksom tilliten medborgarna emellan. Utan att låta sig begränsas av rättsstatens normala regelverk utnyttjar motståndaren de möjligheter som det öppna samhället skapar och agerar på de tillfälligheter som uppstår.

För att kunna bedöma omvärldsutvecklingen behöver vi följa både det som sker nära och det som sker längre bort och förstå sambanden däremellan. En väl fungerande underrättelse- och säkerhetstjänst är därför en förutsättning som möjliggör att beslut tidigt kan fattas om olika former av motåtgärder och beredskapshöjningar.

Sammantaget ser vi en förändrad hotbild som är komplex och utmanar invanda föreställningar. Den är militär, politisk och ekonomisk till sin karaktär – inte antingen eller.

Med denna utblick som ram vill jag ge min syn på var Försvarsmakten befinner sig i dag och de svårigheter men även möjligheter som vi ser framöver. Vad kommer att präglade den säkerhetspolitiska utvecklingen? Hur möter vi en föränderlig hotbild? Hur gör vi vårt samhälle mer motståndskraftigt?

Försvarsbeslutet 2015 tog sikte på en förstärkning av det militära försvaret till år 2020. Beslutet fattades mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget

i vårt närområde och i övriga Europa. De tre bärande elementen var en ökad operativ förmåga, utvecklade internationella samarbeten och totalförsvarets återuppbyggnad.

Försvarsmakten har tagit flera steg i rätt riktning under de här åren. Den samlade försvarskraften har ökat. Det gäller för Försvarsmakten generellt och för de olika försvarsgrenarna och stridskrafterna.

Vi upprätthåller en hög beredskap och ökar tillgänglighet och krigsduglighet. Vi gör det genom insatser, beredskapskontroller, övningar och repetitionsutbildning. 2017 återaktiverades värnplikten, denna gång för såväl kvinnor som män. På Gotland har vi invigt det första nya regementet sedan 1940-talet. Det är stort.

Vi fördjupar och breddar våra internationella samarbeten, i första hand med Finland men även med en rad andra länder och organisationer. Det fördjupade försvarssamarbetet inom EU ger nya möjligheter till förmågeutveckling. Partnerskapet med Nato ger oss tillgång till de mest avancerade övningarna och ökar interoperabiliteten.

Tillsammans med civila nationella aktörer utvecklar vi det samlade totalförsvaret. Erfarenheterna från den pågående pandemin är viktiga och kommer att omhändertas i detta arbete. De sedan tidigare etablerade rutinerna för gemensamma insatser, som prövats skarpt bl a i samband med skogsbränder, har visat sig vara värdefulla även i den nu aktuella krisen.

Höstens försvarsbeslut kommer att ange riktningen och omfattningen för försvarets utveckling under flera år framåt. Långsiktighet är avgörande för vår förmågeuppbyggnad och något jag välkomnar.

Vi kommer att se förstärkt ekonomi, ett antal nya förmågor, större värnpliktsvolymer och en utökad grundorganisation. Sammantaget handlar det om en tillväxt på både bredden och djupet av vår verksam-

het. Målsättningen är hög och vi är beredda att ta ansvar för uppgiften. Den kommer att kräva stora ansträngningar men jag vet att förutsättningarna finns där. Det gör också förtroendet från allmänheten.

På samma gång som vi genomför planerad tillväxt ska vi fortsätta att göra det vi kan med det vi har, här och nu. Det är det bästa sättet att bygga förtroende, intern stolthet och tröskeleffekt.

Vi är och ska vara ett aktivt försvar som genomför operationer och verksamhet dygnet runt och året om. Under 2020 har vi lämnat omfattande stöd till samhället. En annan del av det aktiva försvaret är deltagandet i internationella fredsskapande operationer där våra förband gör fantastiska insatser i ett utsatt säkerhetsläge. Vi upprätthåller ständigt en god lägesuppfattning och beredskap.

I slutet av augusti genomförde vi en beredskapsinsats i sydöstra och mellersta Östersjön och på Gotland. Vi vidtog aktiva åtgärder bland annat genom ökad närvaro i alla domäner. Vi valde denna gång också att kommunicera delar av åtgärderna.

Beredskapsinsatsen genomfördes inte med anledning av någon enskild händelse utan utifrån en samlad lägesbild. Vi har över tid sett en ökad militär aktivitet av olika aktörer i vårt närområde vilket också ökar risken för incidenter. Den tilltagande aktiviteten medför högre krav på beredskap, tillgänglighet och närvaro.

Med vår förmåga ska Försvarsmakten kunna möta utvecklingen i vår omvärld så att vi begränsar den militärstrategiska risktagningen. Det ska finnas kapacitet att växla upp eller ändra riktning om läget motiverar det. Vi ska vara en trovärdig och relevant partner i bilaterala och multilaterala sammanhang. Vi ska kunna ge och ta emot stöd. Vi ska vara på plats om och när det händer.

Det förutsätter fortsatt utrymme att bygga förmågor för framtiden. Det gäller inte minst

i en värld post-covid-19, där stater, organisationer och individer behöver förhålla sig till en annan situation än före pandemin.

I det följande vill jag ge min bedömning kring vad det betyder för Försvarsmaktens planering och fortsatta utveckling fram till 2030:

För det första: Vi behöver ta höjd för en fortsatt oförutsägbar omvärldsutveckling där de geopolitiska tendenserna förstärks och där hotbilden är föränderlig. Samarbeten med likasinnade får en större betydelse.

Det blir än viktigare att ha förmågan att snabbt ställa om samt att ha resurser och förmåga att agera inom flera områden samtidigt. Beredskap behöver därför finnas att göra både och. Det kan handla om insatser utomlands och hemma, fortsatt förstärkning av det militära försvaret och stöd till uppbyggnaden av ett nytt totalförsvar. En stabil personalförsörjning är avgörande för att lösa uppgifterna.

Mer av det vi har räcker inte utan vi behöver även tänka nytt. Det kräver att vi utmanar oss själva, våra arbetssätt och våra regelverk. Det måste också gå fortare än i dag. Vi måste ständigt vara anpassningsbara.

Det leder mig till min andra punkt: Vi måste hålla oss i framkant när det gäller teknikutvecklingen.

Vi ser en allt snabbare teknikutveckling som kommer att påverka både säkerhetsläget runt omkring oss och vår egen förmågeutveckling. Vi vet inte i nuläget exakt i vilken riktning och hur långt teknikutvecklingen har nått om tio år. Men vi vet att vi måste ha förmågan att möta en motståndare och inte minst att dra nytta av utvecklingen för egna behov. Det gäller områden som cyber, rymd och artificiell intelligens.

Spetsteknologi är en allt viktigare strategisk tillgång. Det är därför fortsatt viktigt att ha ett nära samarbete med näringsliv och industri, där Försvarsmakten förmår initiera

men också respondera på de omställningsbehov som kan finnas i tider av kris och krig. Det kräver flexibilitet och tät samverkan. Det gäller hela vägen från forskning och utveckling till resultat i operativ förmåga.

Samarbetsformerna behöver här vidareutvecklas. Ett bredare grepp om forskning och utveckling är en förutsättning för att säkerställa nationell handlingsfrihet på längre sikt. Däri ligger ett större oberoende och robusthet.

För det tredje: Det är centralt att fortsätta bygga upp ett samlat totalförsvaret som är anpassat för den samhällsmiljö som det ska verka i.

Vi vet alla att samhället påtagligt förändrats sedan Sverige senast hade en planering för totalförsvaret. Avbrott i försörjningsflöden påverkar i dag stora delar av samhället. Digitaliseringen har inneburit betydande förändringar men också nya sårbarheter. Samhällsviktig verksamhet som tidigare drevs i offentlig regi utförs numera i stor utsträckning av privata aktörer.

I det fortsatta arbetet behöver vi, tillsammans med andra nyckelaktörer, identifiera systemkritiska samhällsfunktioner och vidareutveckla de rutiner för samverkan som redan finns. Det civila och militära försvaret är och ska vara ömsesidigt förstärkande. Det handlar inte om att återuppbygga det gamla totalförsvaret eller enbart möta en ny pandemi.

Försvarsmakten ska även fortsatt verka nära medborgarna och vara tydlig med vårt uppdrag. Försvaret av Sverige är en angelägenhet för alla. Erfarenheterna från den nu pågående pandemin har visat att samhället

behöver ha en god omställningsförmåga för att möta nya hot och risker. Genom kriserfarenheter byggs även en samlad kunskap hos befolkningen. Det är värdefullt för utvecklingen av totalförsvaret och för en stärkt försvarsvilja.

De här tre områdena jag nu nämnt: anpassningsförmågan, den fortsatta teknologitvecklingen och uppbyggnaden av ett nytt totalförsvaret är något vi redan arbetar med men som jag bedömer kommer att öka i betydelse.

Jag vill avslutningsvis återkomma till den resa som Försvarsmakten gjort under innevarande försvarsbeslutsperiod. Vi har gått från ett begränsat försvar inriktat på internationella insatser till en tydlig satsning på nationell försvarsförmåga.

Jag menar att vi är på rätt väg. Försvarsmakten har lagt en stabil grund för utvecklingen i nästa inriktningsperiod. Årets försvarsbeslut kommer att betyda att vår tillväxt ska fortsätta. Det handlar inte bara om ökade volymer utan om att bli en robustare organisation. De sammantagna åtgärderna kommer att innebära betydande steg mot ett starkare försvar.

Det arbetet måste fortsätta i nästa period. På samma gång måste vi behålla styrfarten kring utvecklingen även av våra framtida förmågor. Det vi gör i dag är en investering i vår säkerhet nu och framåt.

I grunden handlar det om vår fred och vår frihet. Det är värden som vi alltid måste vara beredda att försvara, i dag och i morgon.

Författaren är general, överbefälhavare och ledamot av KKrVA.